Valiokunnan lausunto StVL 18/2026 vp─ HE 146/2026 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle työeläkejärjestelmän viimeisen eläkelaitoksen periaatteen laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi ja eräiksi muiksi laeiksi

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle työeläkejärjestelmän viimeisen eläkelaitoksen periaatteen laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi ja eräiksi muiksi laeiksi (HE 146/2026 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle. Määräaika: 13.11.2026.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- hallitussihteeri Katariina Pursimo, sosiaali- ja terveysministeriö

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:
- Suomen Pankki
- Kansaneläkelaitos
- tietosuojavaltuutetun toimisto
- Eläketurvakeskus
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- Finanssiala ry
- Keva
- Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT
- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos
- Merimieseläkekassa
- STTK ry
- Työeläkevakuuttajat TELA ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei huomautettavaa:
- Akava ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Hyväksytty
3.2

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan, että työeläkejärjestelmän viimeisen eläkelaitoksen periaate laajennetaan koskemaan Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan palveluksen piiriin kuuluvien henkilöiden eläketurvaa sekä Ahvenanmaan julkisen sektorin eläkkeitä koskevan maakuntalain mukaisesti vakuutettujen henkilöiden eläketurvaa. Viimeisen eläkelaitoksen periaate (vilma) tarkoittaa sitä, että työeläkkeen myöntää ja maksaa se eläkelaitos, jossa palkansaaja tai yrittäjä on viimeksi ollut vakuutettuna eli se antaa päätösyhdistelmän eläkkeenhakijan kaikista vilma-menettelyn piiriin kuuluneiden eläkejärjestelmien eläkkeistä.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi työeläkelakien voimaanpanolakeja siten, että jatkossa perhe-eläke myönnetään viimeisen eläkelaitoksen periaatteen mukaisesti, vaikka edunjättäjä on saanut eläkettä, johon ei ole sovellettu viimeisen eläkelaitoksen periaatetta.

Lisäksi työeläkealan toimijoiden tietojensaantioikeuksia koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi, koska työeläkejärjestelmä siirtyy vastaanottamaan eläke- ja etuusasian toimeenpanossa tarpeelliset terveydentilaa koskevat tiedot sähköisesti 1.1.2027 Kansaneläkelaitoksen ylläpitämän Kanta-palvelun kysely- ja välityspalvelun kautta.

Esityksessä ehdotetaan myös, että Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen nimi muutetaan Melaksi. Muutoksen tarkoituksena on ottaa huomioon eläkelaitoksen kaikki asiakasryhmät ja siten myös selkeyttää asiakkaiden neuvontaa ja viestintää. Lisäksi ehdotetaan, että Merimieseläkekassa voi käyttää nimestään jo nykyisin vakiintunutta lyhennettä MEK. Merimieseläkekassan valtuuskunnan kokouksen koollekutsumissäännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että vaatimus kokouskutsun lähettämisestä kirjattuna kirjeenä poistetaan ja kokouskutsu voidaan lähettää sähköisesti tai postitse kutsun lähettämisen ja vastaanottamisen sujuvoittamiseksi.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on varannut sosiaali- ja terveysvaliokunnalle mahdollisuuden antaa esityksestä lausunto viimeistään 13.11.2026. Mahdollista lausuntoa pyydetään erityisesti siltä osin kuin esityksessä ehdotetaan muutoksia perhe-eläkkeiden myöntämiseen sekä eläke- ja etuusasian toimeenpanossa tarpeellisten terveydentilaa koskevien tietojen saamiseen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja kannatettavana. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että eläkejärjestelmää koskeva lainsäädäntö kuuluu kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan toimialaan, joten valiokunta lausuu asiasta kaikilta osin.

Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen laajentaminen

Valiokunta toteaa, että vilma-menettelyn laajentaminen koskemaan Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan henkilöstön eläketurvaa sekä Ahvenanmaan maakunnan maakuntalain mukaista eläketurvaa sujuvoittaa eläkkeen hakemista sekä yhdenmukaistaa toimeenpanoa. Eläkkeenhakija saa samanaikaisesti eläkepäätöksen koko työeläketurvastaan ja hänen tulee olla yhteydessä vain yhteen eläkelaitokseen, joka huolehtii muidenkin eläkejärjestelmien eläkkeiden maksamisesta ja muista eläkelaitokselle kuuluvista tehtävistä. Viimeinen eläkelaitos perii muiden

eläkelaitosten osuudet jälkikäteen niiltä laitoksilta, joissa henkilö on aiemmin kartuttanut eläkettään. Esityksellä ei ole vaikutusta eläkkeiden rahoitukseen eikä eläke-etuuksiin.

Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että esityksen mukaisesti Keva toimii Suomen Pankin ja Ahvenanmaan maakuntalain mukaisen eläketurvan osalta viimeisenä eläkelaitoksena kuntoutusetuutta lukuun ottamatta, koska Keva on jo nykyisin hoitanut Suomen Pankin eläketurvan toimeenpanoa ja käytännössä myös laskenut Ahvenanmaan maakuntalain mukaiset eläkkeet.

Esityksen mukaan vilma-menettelyn laajentaminen tuo myös kustannussäästöjä tulevissa työeläkealan tietojärjestelmämuutoksissa. Säästöksi on arvioitu noin 400 000 euroa järjestelmien uudistamisessa ja vuositasolla noin 150 000 euroa järjestelmien ylläpidossa. Arviossa on huomioitu eläkkeen laskennan, eläkehakemusten ja eläkepäätösten rekisteröintiin tarvittavat järjestelmät.

Valiokunta pitää myös perhe-eläkkeitä koskevaa muutosta perusteltuna toimeenpanon tehokkuuden ja kustannusten näkökulmasta. Muutoksen myötä tarve ylläpitää vilma-menettelystä erillistä käsittelyä poistuu vähitellen. Samalla poistuu rinnakkainen työ eri eläkelaitoksissa muun muassa hakemusten käsittelyssä, eläkeratkaisuissa, maksatuksessa, valvonnassa ja neuvonnassa.

Tietojen saamista koskevien säännösten täsmentäminen

Työeläkealan toimijoiden tietojensaantioikeuksiin ehdotettujen muutosten tavoitteena on mahdollistaa eläke- ja etuusasian toimeenpanossa tarpeellisten terveydentilaa koskevien tietojen vastaanottaminen sähköisesti 1.1.2027 alkaen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 76 §:n mukaisen kysely- ja välityspalvelun kautta ilman tiedon luovuttajan (rekisterinpitäjä) harkintaa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työntekijän eläkelain (395/2006) 198 §:n 1 momentin 2 kohtaa, joka koskee eläkelaitoksen, Eläketurvakeskuksen ja muutoksenhakuelimen oikeutta saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä tietoja lääkäriltä ja muulta terveydenhuollon ammattihenkilöltä, terveydenhuollon toimintayksiköltä sekä kuntoutusta toimeenpanevalta taholta ja muulta terveydenhuollon toimintayksiköltä, sosiaalipalvelujen tuottajalta ja hoitolaitokselta eläke- tai etuusasian ratkaisemista varten ja muiden lakisääteisten tehtävien noudattamiseksi. Lainkohdan 1 momentin 2 kohdan alkuosan maininta välttämättömistä tiedoista ehdotetaan muutettavaksi tarpeellisiksi tiedoiksi ja tarpeellisista tiedoista ehdotetaan säädettäväksi yksityiskohtaisesti saman momentin 2 kohdan a ja b alakohdassa. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi oikeudesta saada muita kuin a ja b alakohdissa tarkoitettuja tietoja eläkkeenhakijan potilasasiakirjoista, kuntoutuksesta, terveydentilasta, hoidosta sekä työkyvystä. Näiden tietojen luovuttaminen edellyttää esityksen mukaan jatkossakin välttämättömyyttä ja rekisterinpitäjän harkintaa. Vastaavat muutokset ehdotetaan tehtäväksi julkisten alojen eläkelain (81/2016) 151 §:ään.

Esityksen mukaan ehdotetuilla muutoksilla ei laajenneta tietojensaantioikeuksia, vaan täsmennetään sääntelyä siten, että luovutettavat tietosisällöt luetellaan säännöksissä

tyhjentävästi. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukaisesti tietoja vastaanottavaa toimijaa koskevassa lainsäädännössä tiedonsaantia koskevan säännöksen tulee olla täsmällinen ja velvoittava, jotta rekisterinpitäjä voi luovuttaa tiedot ilman harkintaa. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti esityksessä on katsottu, että ehdotettujen muutosten myötä työeläkealan tiedonsaantioikeus liittyisi työntekijän eläkelain 198 §:n mukaisen tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin siltä osin, kun tietosisällöt on lueteltu laissa tyhjentävästi.

Eläkeasian käsittelyn kannalta tarpeellisina tietoina pidetään työntekijän eläkelain 197 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakodassa lausuntoja, jotka on laadittu työeläke- tai kuntoutusasiaa varten tietopyyntöä edeltäneiltä kahdelta vuodelta. Valiokunta toteaa selkeyden vuoksi, että kyseisessä lainkohdassa on kyse määrämuotoisista asiakirjoista, jotka terveydenhuollon ammattihenkilö laatii ennalta määriteltyihin käyttötarkoituksiin. Terveydenhuollon ammattihenkilö arvioi siten jo asiakirjaa laatiessaan, mitkä henkilön terveydentilaa koskevat tiedot ovat oleellisia asiakirjan käyttötarkoituksen näkökulmasta. Näin ollen arvio siitä, mitä tietoja todistuksen tai lausunnon vastaanottajatahot tarvitsevat sisältyy jo asiakirjan laatimisvaiheeseen, eikä rekisterinpitäjä siten enää arvioi luovutettavien tietojen laajuutta erikseen asiakirjan laatimisen jälkeen.

Momentin 2 kohdan b alakohdassa tarpeellisina tietoina pidetään lääkärinlausuntoja, jotka on laadittu tietopyyntöä edeltäneiltä kahdelta vuodelta sairauspäivärahaa, työkyvyttömyyseläkettä, osasairauspäivärahaa, kuntoutustukea, osatyökyvyttömyyseläkettä, osakuntoutustukea, työuraeläkettä, työssä jatkamismahdollisuuksia tai ammatillista kuntoutusta varten sekä työkykyä koskevista laajoista lääkärinlausunnoista, jotka on laadittu tietopyyntöä edeltäneiltä kahdelta vuodelta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan huomiota siihen, että näiltä osin kyse voi olla osin sellaisista asiakirjoista, jotka on alun perin laadittu eri käyttötarkoitukseen eli ehdotuksen mukaisesti henkilötietoja käytettäisiin osin eri käyttötarkoitukseen kuin mihin ne on alun perin kerätty. Lääkäri on voinut esimerkiksi kirjoittaa lausunnon sairauspäivärahaa varten, mutta työeläkeala tarvitsee lausuntoa myöhemmin työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä koskevassa arvioinnissa. Kirjoitettaessa lausuntoa sairauspäivärahaa varten lääkäri ei ole vielä voinut ottaa huomioon työeläkealan myöhempää käyttötarkoitusta.

Esityksessä on käsitelty EU:n tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukaista käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta ja siitä poikkeamista asetuksen 6 artiklan 4 kohdan perusteella (s. 24—25 ja 31—32). Sosiaali- ja terveysvaliokunnalla ei ole kuitenkaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnolle asettaman määräajan vuoksi ollut mahdollista varmistua sääntelyn ja perustelujen riittävyydestä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan tai EU:n tietosuoja-asetuksen kannalta esimerkiksi kuulemalla tietosuoja-asioista vastaavaa oikeusministeriötä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää välttämättömänä, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta arvioi sääntelyä myös tältä osin.

Valiokunta pitää tärkeänä, että työeläkealan toimijoille annetaan toimeenpanon tueksi esimerkkejä siitä, miten tai milloin käsittelyn edellytykset tosiasiallisesti täyttyvät tai jäävät täyttymättä ehdotettavan sääntelyn perusteella ja milloin tiedon käsittely on ehdotettavan sääntelyn perusteella joko tarpeellista tai välttämätöntä. Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan Eläketurvakeskus tulee antamaan työeläkealan

toimijoille ohjeluontoisia suosituksia esimerkkeineen tietojensaantioikeuksiin liittyvistä muutoksista.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää lisäksi työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan huomiota siihen, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotetut muutokset mahdollistavat asiakastietolain 76 §:n mukaisen välityspalvelun käytön, mutta valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että Kanta-palvelujen kyselypalvelun käyttöönotto edellyttää todennäköisesti ehdotettavien työeläkelainsäädännön muutosten lisäksi myös asiakastietolain muuttamista. Myös hallituksen esityksessä viitataan useassa kohdassa asiakastietolain tuleviin muutoksiin niitä kuitenkaan tarkemmin yksilöimättä. Eduskunnan käsiteltävänä ei kuitenkaan ole asiakastietolain 76 §:ää koskevia muutosehdotuksia eikä valiokunnalle ole toimitettu tietoa mahdollisesti valmisteilla olevista muutoksista. Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksissä tulisi olla kuvattu kattavasti käsittelevänä olevaan asiaan vaikuttava lainsäädäntö ja siihen valmisteilla olevat muutokset niin, että eduskunnalla on asiaa käsitellessään käsitys siitä, mitä ehdotettavalla sääntelyllä tavoitellaan ja minkälaiseen sääntelykokonaisuuteen se liittyy. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnolle asettaman määräajan rajallisuuden vuoksi sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta selvittää, onko työeläkealan toimijoiden tiedonsaantioikeuksiin ehdotettujen muutosten toimeenpano joltain osin riippuvaista asiakastietolain 76 §:n muuttamisesta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12.11.2026

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
jäsen Kim Berg sd
jäsen Hilkka Kemppi kesk
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Henrik Wickström r
varajäsen Mari Kaunistola kok

Valiokunnan lausunto StVL 18/2026 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen